

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ПРИРОДНИЧИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ФІНАНСІВ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова приймальної комісії

Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

В. Д. Будак .

« 26 » 2023 року

**ПРОГРАМА ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
ІЗ ПРОФІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
ДЛЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ
НАУКОВОГО СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ В ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНИХ
ТА ПОВЕДІНКОВИХ НАУК
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ
051 ЕКОНОМІКА**

Розглянуто та схвалено
на засіданні приймальної комісії
МНУ імені В. О. Сухомлинського
(протокол № 4 від «26» 04 2023 року)

МИКОЛАЇВ -2023

Прийом на навчання за науковим ступенем доктора філософії в галузі соціальних та поведінкових наук здійснюється на конкурсній основі за результатами фахового вступного випробування.

Вступники проходять іспит в обсязі програм рівня спеціаліст та ступеня магістр.

Розробник програми додаткового вступного випробування:

доктор економічних наук, професор

Т.В. Стройко

Завідувач кафедри __ _____

Н.В. Данік

Декан факультету
(відповідальний за результати роботи)

А.В. Курчатова

Затверджено на засіданні кафедри економіки, менеджменту та фінансів
Протокол № 10 від «28» березня 2023 року

Затверджено на засіданні Вченої ради природничого факультету
Протокол № 7 від «28» березня 2023 року

Зміст

1. Пояснювальна записка.....	4
2. Вимоги до проведення додаткового вступного випробування.....	5
3. Критерії оцінювання під час вступного іспиту	5
4. Програмні положення	6
5. Перелік питань додаткового вступного випробування.....	24
6. Список рекомендованої літератури та джерел.....	27

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму додаткового вступного випробування з політекономії, мікро та макро економіки для вступу на навчання для здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі соціальних та поведінкових наук зі спеціальності 051 «Економіка» (згідно з Переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 29 квітня 2015 року № 266) розроблено на основі освітньо-професійної програми підготовки докторів філософії відповідної спеціальності.

Програма визначає перелік питань, обсяг, складові та технологію оцінювання знань вступників на основі ступеня магістр під час вступу на навчання для здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі соціальних та поведінкових наук зі спеціальності 051 «Економіка».

Абітурієнти, які вступають до на навчання для здобуття освітньонаукового ступеня доктора філософії на основі освітньо-кваліфікаційного рівня магістра або спеціаліста, здобутого за іншою спеціальністю, попередньо складають додаткове вступне випробування. Додаткове вступне випробування проводиться з метою перевірки якості загально-професійної й спеціальної підготовки потенційних аспірантів і дозволяє виявити й оцінити готовність вступника до вирішення професійних завдань та до науково-практичної діяльності. Програма і форма додаткового вступного випробування є єдиною для всіх осіб, які не мають фахової освіти зі спеціальності «051 -Економіка».

2. Вимоги до проведення додаткового вступного випробування

Додаткове вступне випробування проводиться у формі усних відповідей на питання екзаменаційних білетів, складених відповідно до програми вступу на навчання для здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі соціальних та поведінкових наук зі спеціальності 051 «Економіка».

Додаткове вступне випробування містить комплекс кваліфікаційних завдань, які дозволяють виявити рівень підготовки, ступінь оволодіння професійними знаннями та уміннями.

Кожен білет складається з 3 питань. Відповіді оцінюються за кредитно-трансферною системою. Виконання завдань іспиту повинно мати виключно самостійний характер. Використання додаткових джерел чи підказування на екзамені забороняються.

Члени комісії повинні пам'ятати про необхідність підтримання на іспиті невимушеної, доброзичливої атмосфери, яка сприятиме спокійній підготовці аспіранта до відповіді. Водночас важливо органічно поєднувати на іспиті високу вимогливість і об'єктивність при оцінюванні, індивідуальний підхід до аспірантів при визначенні рівня їх знань.

3. Критерії оцінювання під час вступного іспиту

Критерії оцінювання визначаються наступним чином:

ЄВРОПЕЙСЬКА ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ECTS:

Національна шкала	„5” відмінно	„4” добре		„3” задовільно		„2” незадовільно	„2” незадов.
Шкала університету	90-100	80-89	70-79	65-69	60-64	35-59	0-34
Шкала ECTS	A	B	C	D	E	F	G
						3 можливості повторного складання	3 обов'язковим повторним курсом

ШКАЛА ВИСТАВЛЕННЯ ОЦІНОК

Оцінка ECTS	Відсоток студентів, які зазвичай успішно досягають відповідних	ВИЗНАЧЕННЯ	За шкалою навчального закладу	
A	10	ВІДМІННО - відмінне виконання з незначною кількістю помилок.	Відмінно	90-100
B	25	ДУЖЕ ДОБРЕ - вище середнього рівня з кількома помилками.	Добре	80-89
C	30	ДОБРЕ - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок.	Добре	70-79
D	25	ЗАДОВІЛЬНО - непогано, але зі значною кількістю недоліків.	Задовільно	65 - 69

Е	10	ЗАДОВІЛЬНО (достатньо) - виконання задовольняє мінімальні критерії.	Задовільно	60-64
ЕХ		НЕЗАДОВІЛЬНО - потрібно опрацювати перед тим, як отримати залік.	Незадовільно	35 - 59
Х		НЕЗАДОВІЛЬНО - необхідна серйозна подальша робота.	Незадовільно	0-34

4. Програмні положення.

Розділ 1. Політекономія

Тема 1. Предмет і метод політичної економії

Зародження і розвиток політичної економії. Основні напрямки, школи і течії в політичній економії. Розвиток економічної думки в Україні. Предмет політичної економії. Тлумачення предмета політичної економії різними школами. Економічна теорія і політична економія: проблеми взаємозв'язку.

Закони, принципи і категорії політичної економії. Система економічних законів. Позитивна і нормативна політична економія. Методи економічних досліджень. Загальні методи наукового пізнання та їх використання.

Функції політичної економії. Політична економія і обґрунтування економічної політики. Місце політичної економії в системі економічних наук.

Тема 2. Економічні потреби і виробничі можливості суспільства. Економічні інтереси

Виробничі можливості суспільства і потреби. Виробництво і його основні фактори. Межа виробничих можливостей. Продукт виробництва. Обмеженість ресурсів. Необхідний і додатковий продукт. Економічні потреби суспільства, їх суть і класифікація. Безмежність потреб. Закон зростання потреб.

Корисність продукту. Об'єктивна і суб'єктивна корисність продукту. Гранична корисність продукту. Економічний інтерес, його об'єкт, функція. Інтереси і потреби: діалектика взаємозв'язку. Єдність і суперечності в системі інтересів.

Виробництво та проблеми задоволення зростаючих потреб суспільства.

Тема 3. Економічна система суспільства

Економічна система: її сутність та структурні елементи. Продуктивні сили як матеріальна основа економічної системи.

Суспільний поділ праці і структура продуктивних сил. Виробнича функція та її складові. Домогосподарства, підприємства і держава як суб'єкти економічної системи.

Економічні відносини як суспільна форма і спосіб організації економічної системи. Структура економічних відносин. Соціально-економічні відносини. Організаційно-економічні і техніко-економічні відносини.

Економічний устрій: суть та роль у житті суспільства. Економічний устрій і форми господарювання. Методологічні аспекти механізму дії і використання економічних законів людьми. Типи і еволюція економічних систем. Формацийний і загально-цивілізаційний підходи до типізації суспільства.

Тема 4. Відносини власності

Власність як економічна категорія. Структура власності та її історичні типи, види і форми. Суб'єкти власності.

Об'єкти власності. Власність на робочу силу та підприємницький талант. Інтелектуальна власність. Власність на інформацію. Відносини власності на засоби виробництва і природні ресурси. Права власності.

Власність на засоби виробництва та способи з'єднання факторів виробництва.
Тенденції в розвитку відносин власності в Україні та у світі.

Тема 5. Форми організації суспільного виробництва

Натуральна (традиційна) форма організації виробництва. Суть і риси натурального господарства та його історичні межі. Товарна форма організації суспільного виробництва. Причини виникнення товарного виробництва, його суть, ознаки і роль у розвитку суспільства. Суб'єкти і об'єкти товарних відносин. Товарна форма продукту.

Товар та його властивості. Суперечності товару. Вартість і ціна: альтернативні теорії. Проста і розвинена форми товарного виробництва. Спільні риси та відмінності.

Функціонування товарного господарства та його закони.

Тема 6. Гроші

Виникнення і розвиток грошових відносин. Суть грошей. Функції грошей. Альтернативні теорії грошей. Грошовий обіг та його закони. Визначення грошової маси, необхідної для обслуговування товарного обігу. Сталість грошового обігу. Грошові реформи, гроші, ціна та інфляція. Еволюція грошей. Сучасна грошова система.

Тема 7. Витрати виробництва і прибуток

Витрати виробництва як передумова виробництва. Суть витрат виробництва. Витрати виробництва як базис конкуренції. Види витрат виробництва.

Витрати виробництва, вартість товару і його ціна. Альтернативні підходи.

Прибуток як економічна категорія. Теорії прибутку. Норми прибутку і фактори, що на неї впливають.

Тема 8. Ринок: суть, функції та умови формування

Інституціональні основи ринкової економіки. Ринкові відносини, їх суб'єкти і об'єкти. Визначення ринку: альтернативні теорії.

Попит і пропозиція. Ринкова рівновага. Ринкова ціна: механізм формування і функції.

Функції ринку. Умови формування і розвитку ринку. Особливості ринкових відносин в Україні. Конкуренція та її суть. Місце конкуренції в ринковій економіці. Функції та форми конкуренції. Конкуренція і монополія. Антимонопольне законодавство і практика.

Конкуренція і моделі ринків.

Тема 9. Класифікація ринків

Принципи класифікації ринків. Ринок предметів споживання. Ринок засобів виробництва. Загальні проблеми формування цін на ресурси.

Ринок капіталу та його складові. Ринок праці та розподіл трудових ресурсів.

Ринок нерухомості та його особливості.

Проблеми формування ринків праці, землі та капіталів в Україні. Легальний і нелегальний ринки.

Тема 10. Інфраструктура ринку і капітал сфери обігу

Поняття та основні риси інфраструктури ринку. Позичковий капітал і процент. Банки, їх роль та функції. Центральні і комерційні банки. Інші фінансово-кредитні установи.

Процент та його економічна природа. Межі коливання. Суть кредиту та його форми. Банківський прибуток. Капітал у сфері торгівлі. Витрати обігу. Роздрібна та оптова торгівля. Товарні біржі. Торговельний прибуток.

Фондова біржа. Цінні папери. Роль ринкової інфраструктури в регулюванні економічних процесів.

Тема 11. Домогосподарства

Домогосподарства як суб'єкт ринкових відносин. Сектор домогосподарств. Двоїста роль домогосподарств в економіці. Домогосподарства як постачальники ресурсів.

Доходи Домогосподарства. Витрати Домогосподарства. Розподіл доходів на особисте споживання, податки і заощадження.

Витрати на споживання. Місце Домогосподарства в кругообігу продуктів, ресурсів і доходу.

Тема 12. Підприємство і підприємництво

Підприємство як суб'єкт ринкової економіки. Сектор ділових підприємств. Форми і види підприємств.

Капітал підприємства. Масштаби підприємства. Концентрація та централізація капіталу. Кругообіг капіталу і його стадії. Функціональні форми капіталу.

Оборот капіталу підприємства. Основний та оборотний капітал. Зношення основного капіталу. Амортизація.

Суть підприємництва і умови його існування. Види та функції підприємництва.

Валовий дохід, його суть та структура. Підприємницький дохід.

Загальні економіко-правові основи розвитку підприємництва в Україні.

Значення прибутку в розвитку підприємництва. Роль підприємства і підприємництва в ринковій економіці.

Тема 13. Капітал і наймана праця

Первісне нагромадження капіталу. Особливості нагромадження капіталу в Україні.

Перетворення грошей у капітал. Загальна формула руху капіталу. Капітал як економічна категорія. Альтернативні теорії капіталу. Капітал і праця. Трудові відносини: сутність і структура. Наймана праця. Вартість робочої сили: дискусійні аспекти.

Винагорода за працю. Заробітна плата: сутність, форми системи. Теорії заробітної плати.

Номінальна і реальна заробітна плата. Продукт праці та заробітна плата. Мінімальна заробітна плата та її критерії.

Тема 14. Держава та її економічні функції

Держава як суб'єкт економічних відносин. Державний сектор в економіці. Держава як товаровиробник. Підприємництво в державному секторі. Суспільні блага і послуги.

Економічні функції держави. Захист конкуренції та антимонопольна політика. Перерозподіл ресурсів. Забезпечення правової бази.

Розподіл ресурсів і суспільні блага. Роль держави в кругообігу продукту, ресурсів і доходу.

Тема 15. Форми суспільного продукту у процесі відтворення

Суспільний продукт і його форми. Методи обчислення суспільного продукту. Методологічні аспекти системи національних рахунків.

Валовий внутрішній продукт, його суть і відтворювальна структура. Валовий національний продукт. Чистий національний продукт. Національний дохід. Концепції національного доходу.

Продуктивність суспільної праці та її роль у відтворювальному процесі.

Суть і види економічного відтворення: просте і розширене. Кругообіг доходу, ресурсів і продукту у процесі відтворення. Відтворення всіх елементів економічної системи.

Тіньовий сектор в економічному відтворенні. Масштаби і особливості тіньової економіки в Україні.

Особливості відтворення в аграрній сфері економіки.

Національне багатство і його структура. Природне багатство. Проблеми розширеного відтворення багатства і шляхи розв'язання екологічних проблем.

Тема 16. Розподіл національного доходу. Споживання і заощадження

Розподільчі відносини та їх місце у відтворювальному процесі. Суть розподілу національного доходу. Об'єктивні основи формування доходів населення.

Диференціація доходів населення. Проблеми багатих і бідних. Межа бідності: абсолютна і відносна. Проблеми бідних і багатих в Україні.

Необхідність перерозподілу національного доходу і доходів населення. Податки і соціальні виплати. Роль державного бюджету в перерозподілі національного доходу.

Споживання і заощадження. Доходи населення і споживання. Схильність до споживання і заощадження.

Необхідність державного регулювання розподілу доходів. Прожитковий мінімум і соціальний захист населення.

Тема 17. Економічне зростання і його чинники. Економічні цикли

Економічне зростання та економічний розвиток. Типи економічного зростання. Нагромадження. Норми нагромадження. Заощадження та інвестиції. Роль інвестицій в економічному зростанні.

Матеріальні фактори економічного зростання. Науково-технічна революція та її роль в економічному зростанні. Теорії і моделі економічного зростання.

Економічне зростання і економічні цикли. Економічні кризи та їх причини. Теорії циклів: дискусійні проблеми.

Продуктивність праці та економічне зростання. Фактори підвищення продуктивності праці. Особливості розвитку економіки в Україні.

Тема 18. Зайнятість, відтворення робочої сили та відповідне державне регулювання

Зайнятість: суть і форми. Теорії зайнятості. Повна зайнятість, виробничий потенціал і ефективність виробництва.

Зайнятість та відтворення сукупної робочої сили. Неповна зайнятість та рівень безробіття. Причини неповної зайнятості. Види і форми безробіття.

Проблеми повної зайнятості в умовах ринкової економіки. Державне регулювання зайнятості та його методи.

Фактори розширеного відтворення робочої сили. Роль держави у відтворенні робочої сили. Закон зростання кваліфікації та професійної підготовки робочої сили.

Проблеми зайнятості та відтворення робочої сили в Україні.

Тема 19. Господарський механізм у системі регулювання суспільного виробництва

Господарський механізм, його суть і елементи. Особливості господарського механізму ринкової економіки. Господарський механізм: система управління економікою. Державне регулювання суспільного відтворення та його форми. Планування і програмування. Фінансова система і фінансова політика в державі. Необхідність і сутність фінансів. Державні фінанси.

Фіскальна політика. Способи збалансування державного бюджету. Фіскальні методи регулювання виробництва.

Механізм грошово-кредитного регулювання. Вплив грошово-кредитної політики на рівень суспільного виробництва.

Удосконалення механізму господарювання в Україні.

Тема 20. Закономірності та етапи розвитку капіталістичної економічної системи

Економічна система капіталізму вільної конкуренції: суть і основні ознаки. Об'єктивні основи та шляхи виникнення і розвитку капіталістичної системи. Роль ринку в регулюванні економіки капіталізму. Економічні відносини та відносини власності за умов капіталізму вільної конкуренції.

Економічна система монополістичного капіталізму. Концентрація і централізація виробництва та капіталу. Виникнення монополій та їх форми.

Фінансово-монополістичний капітал і його суть. Фінансово-монополістичні групи. Фінансова олігархія. Сучасні проблеми монополістичного капіталу.

Державно-монополістична стадія еволюції капіталістичної економічної системи.

Тема 21. Економічна система сучасного капіталізму

Суть і ознаки змішаної економічної системи. Приватний акціонерний і державний сектори економіки. Межі ринку. Державне регулювання економіки.

Методи державного регулювання змішаної економіки. Розподіл державою національного доходу і ресурсів. Межі державного втручання в регулювання економічного відтворення. Роль держави в регулюванні цін. Регулювання заробітної плати державою. Профспілки і ринок праці. Колективні договори між підприємцями і трудовими колективами.

Монополії і олігополії в умовах регульованого капіталізму. Революція в управлінні і відносинах власності. Соціальне партнерство.

Соціально-економічний прогрес та історичні перспективи економічної системи змішаного капіталізму.

Тема 22. Закономірності та особливості розвитку перехідних економік

Зміст перехідної економіки: загальне і особливе. Об'єктивні чинники перехідного стану. Риси і типи перехідної економіки. Локальні і глобальні перехідні процеси.

Особливості економічних відносин і різноманітність форм еволюції країн, що розвиваються. Економічний устрій в умовах переходу до соціально-орієнтованої економічної системи. Формування інституційних і економічних умов переходу до нової системи господарювання. Суперечності перехідної економіки.

Становлення різних форм власності. Роздержавлення і приватизація власності. Становлення і розвиток підприємництва. Змішана економіка і соціально-економічні перетворення у постсоціалістичних країнах. Структура змішаної економіки.

Формування сучасних ринкових відносин і ринкової інфраструктури. Становлення державного і ринкового механізмів регулювання економіки і зайнятості.

Особливості ринкової трансформації економіки України.

Тема 23. Світове господарство

Світове господарство: його суть та структура. Розвинуті країни ринкової економіки. Країни, що розвиваються. Країни з перехідною економікою.

Міжнародний поділ праці і спеціалізація. Міжнародні економічні відносини.

Інтернаціоналізація господарських відносин і продуктивних сил. Транснаціональні корпорації та їх роль.

Міжнародна економічна інтеграція. Головні інтеграційні угруповання світу. Європейське економічне співтовариство і його місце в світовій економіці.

Тема 24. Форми міжнародних економічних відносин

Світогосподарські зв'язки та їх форми.

Міжнародна торгівля та її економічні основи. Міжнародні товарні ринки. Протекціонізм і вільна торгівля. Митні та не митні засоби регулювання зовнішньої торгівлі.

Сутність і форми міжнародного руху капіталів, його масштаби, динаміка та географія. Прямі та портфельні інвестиції. Міжнародні кредити.

Міжнародні валютно-фінансові відносини. Міжнародна валютна система, валютні ринки і валютний курс. Конвертованість валюти. Платіжний баланс та його регулювання.

Міжнародні валютно-фінансові організації. Міжнародна міграція робочої сили. Інші форми міжнародних економічних відносин.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Тема 25. Економічні аспекти глобальних проблем

Причини виникнення та суть глобальних проблем. Економічне зростання та глобальні проблеми. Основні глобальні проблеми сучасності. Класифікація глобальних проблем.

Розбороення та його роль у вирішенні глобальних проблем. Екологічна криза та форми її прояву. Паливно-енергетична та сировинна проблеми. Проблеми економічної відсталості окремих країн.

Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

Розділ 2. Мікроекономіка

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

Предмет дисципліни «Економіка» («Економічна теорія», «Економікс»).

Макро- та мікроекономіка як найважливіші складові сучасної економічної теорії.

Мета та завдання дисципліни. Характеристика базових підручників, що репрезентують зарубіжні та вітчизняні школи мікроекономіки.

Проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору. Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів і раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин.

Методологія мікроекономіки: граничний аналіз, моделювання: графічне, аналітичне, табличне; оптимізація й визначення рівноваги тощо. Нормативна позитивна мікроекономіка.

Тема 2. Теорія граничної корисності і поведінка споживача

Поняття потреби, види потреб. Поняття корисності, її особливості та спосіб досягнення. Сукупна та гранична корисність. Функція корисності як залежність між кількістю одиниць споживаного блага та рівнем корисності, що досягається споживачем.

Процес споживання та динаміка змінної сукупної і граничної корисності. Закон спадної граничної корисності блага, його графічне зображення.

Вплив на поведінку споживача бюджетних обмежень і цін. Суть раціонального вибору споживача. Поняття рівноваги споживача.

Тема 3. Ординалістська теорія поведінки споживача

Система переваг споживача та її основні елементи: здатність до аранжування альтернатив; транзитивність переваг; не насиченість благами; субституціональність.

Особливості аналізу функції корисності з ординаторських позицій. Криві байдужості як спеціальний інструмент мікроекономічного аналізу. Карта кривих байдужості.

Гранична норма заміщення благ: суть і методика обчислення. Наслідок динаміки норми у поясненні форми кривих байдужості. Крайні випадки взаємо заміщення і взаємо доповнення благ.

Бюджетне обмеження і можливості споживача. Бюджетна лінія рівняння і графічна побудова. Визначення нахилу бюджетної лінії та кута нахилу внаслідок зміни цін на блага. Вплив зміни доходу споживача на положення бюджетної лінії та на процес споживання.

Два підходи до оптимізації споживчого вибору, їх гранична інтерпретація.

Тема 4. Аналіз поведінки споживача

Зміна оптимального стану споживача в результаті зміни його доходу.

Графічний аналіз і побудова лінії «дохід споживання». Нахил лінії як свідчення ставлення споживача до благ. Поняття «нормальних» і «низькоякісних» товарів. Крива Енгеля. Закон Енгеля. Розподіл споживчих витрат за напрямками їх використання.

Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни одного з товарів та обох товарів. Побудова лінії «ціна-споживач». Траєкторія зміни споживання внаслідок зниження цін. Визначення умов моделі, що аналізується: зменшення ціни одного з товарів за незмінних цін на інші товари та незмінного доходу споживача. Неоднозначність впливу на споживчий вибір.

Ефект доходу та ефект заміщення. Парадокс Гіф фена. Утворення «надлишку споживача» в результаті перевищення корисності товарів за ціною.

Приріст надлишку споживача як показник зміни його добробуту. Зміна надлишку і втрати в результаті введення податків та дотацій на товари.

Тема 5. Попит і пропонування, їх взаємодія

Попит на товари в умовах досконало конкурентного ринку. Закон попиту та його пояснення базовими положеннями теорії поведінки споживача.

Соціальні ефекти, що ускладнюють зв'язок між індивідуальним та ринковим попитом: ефект «юрби», «сноба», «Веблена».

Цінові та нецінові детермінанти попиту. Зміна попиту в цілому під впливом нецінових детермінант, її графічна ілюстрація. Особливості взаємовпливу цін взаємопов'язаних товарів.

Концепція цінової еластичності попиту у визначенні міри чутливості споживача до зміни цін на товари. Методичні підходи до обчислення показника еластичності. Взаємозв'язок між ціною та валовим виторгом за різної еластичності. Методика обчислення коефіцієнта еластичності попиту за доходом, параметри його значень для «нормальних» та «неякісних» товарів.

Суть «перехресної» еластичності попиту, методика обчислення відповідного коефіцієнта. Кількісні параметри еластичності для взаємозамінних та взаємодоповнюючих товарів.

Практичне використання концепції «перехресної» еластичності попиту для обґрунтування цінової політики продавців (виробників) взаємопов'язаних товарів.

Суть поняття «пропозиція». Закон пропозиції та його аргументація: ціна як ринковий стимул для виробника; збільшення граничних витрат як стримуючий фактор збільшення обсягу виробництва тощо. Аналітичне, табличне, графічне зображення пропозиції. Зміна обсягу пропозиції. Цінові та нецінові детермінанти пропозиції. «Методика обчислення рівня цінової еластичності пропозиції. Фактори що впливають на еластичність пропозиції.

Перехресна еластичність пропозиції та її вплив на стратегію товаровиробника.

Тема 6. Мікроекономічна модель підприємства

Підприємство як суб'єкт ринкових відносин, економічна організація, найважливіший різновид мікросистем. Мотивація поведінки підприємства. Головні види виробів підприємства: що виробляти (продукція, роботи, послуги), як виробляти (технологія, фактори виробництва), для кого виробляти (ринки, споживачі, ціни). Фактор часу і періоди

функціонування підприємства: миттєвий, короткий і тривалий. Поняття оптимального і рівноважного станів підприємства.

Фактори виробництва, їх групування та варіації. Поняття і параметри виробничої функції. Сукупний, середній та граничний продукт.

Витрати виробництва, економічний та бухгалтерський підходи до їх визначення. Альтернативні витрати та їх склад. Сукупні, середні та граничні витрати.

Поняття загального (сукупного), середнього та граничного доходу.

Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Різні концепції прибутку. Сукупний, середній та граничний прибуток.

Виробнича функція з одним змінним фактором і її графічне відображення. Феномен «згасання» виробничої функції. Правило спадної віддачі (продуктивності) змінного фактору виробництва. Еластичність виробництва: поняття, методика обчислення показників, діапазон змін. Обґрунтування управлінських рішень щодо згортання виробництва.

Виробнича функція з двома змінними факторами. Крива однакового продукту (виробничої байдужості) ізокванта. Карта ізоквант. Заміщення факторів виробництва. Еластичність. Доповнюваність, подільність та інтенсивність використання факторів виробництва.

Збільшення випуску за рахунок пропорційного нарощування обсягів ресурсів. Постійна (стала), спадна та зростаюча віддача від масштабу. Поняття однорідних та неоднорідних виробничих функцій. Еластичність масштабу та її взаємозв'язок з еластичністю виробництва.

Тема 7. Витрати і результати виробництва

Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску. Лінія однакових витрат ізокоста. Карта ізокості. Спільний графік однакового продукту і витрат.

Траскторія розширення виробничої діяльності фірми в короткому та тривалому періоді.

Часткова варіація факторів виробництва і функція витрат. Постійні та змінні витрати (сукупні та середні). Типовий характер зміни витрат уворономуперіоді. Закон неминучого зростання граничних витрат (зниження дохідності).

Ізокванта, пропорційна та ізокліна варіації факторів виробництва та функції витрат. Криві тривалих витрат (сукупних і середніх) як такі, що огинають криві короткотермінових витрат. Види кривих тривалих середніх витрат. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Варіанти технологічного вибору фірми в процесі вироблення довготермінової стратегії розвитку.

Тема 8. Ринок досконалої конкуренції

Ознаки і умови досконалої конкуренції. Ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту, середнього, граничного й сукупного доходу підприємства.

Максимізаційно-мінімізаційні цілі підприємства у короткотерміновому періоді. Визначення оптимальних обсягів випуску. Пропонування фірми у короткотерміновому періоді, його зв'язок з кривими витрат; графік галузевого пропонування. Рівновага фірми та галузі у короткотерміновий період.

Рухомість ринкового попиту і пропонування. Пропонування фірми в довготерміновому періоді. Крива ринкового пропонування на тривалому інтервалі та її можливі конфігурації (галузі з постійними, зростаючими, спадними витратами та їх комбінації).

Тривала рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки.

Тема 9. Монопольний ринок

Ознаки чистої монополії. Крива попиту монополіста. Пропонування монополіста та особливості його формування. Визначення монопольної ціни. Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди.

Рівновага фірми-монополіста у довготерміновому періоді. Свідоме створення та підтримування вхідних бар'єрів монополістом. Досягнення утримання ринкової влади монополістом у тривалому періоді.

Різновиди монополій. Особливості поведінки реальних монополій. Економічні наслідки монополізації галузі, порівняльна оцінка конкурентного та монопольного ринків, потреба у державному регулюванні монополії, антимонопольна політика.

Тема 10. Олігополія та монополістична конкуренція

Поняття «олігополія». Характерні ознаки олігополії. Поведінка олігополістів: некооперативна і кооперативна.

Аналіз взаємовідносин двох товаровиробників у статиці. Модель Курно: договірна і конкурентна рівновага. Інтерпретації дуополії-моделі Бертрана, Еджуорта, Штакельберга. Олігополіт з погляду теорії ігор. «Дилема ув'язнених» - приклад некооперативної гри з нульовою сумою.

Аналіз «ламаной» лінії попиту. Негнучкість цін. Формування підприємством політики стабілізації цін і маневрування капітальними витратами.

Інституціональні аспекти утворення та діяльності картельних спілок. Ефективність олігополії порівняно з іншими ринковими структурами. Економічні наслідки олігополії. Можливості державного регулювання за олігополії.

Спільні риси та відмінності монополістичної конкуренції порівняно з досконалою конкуренцією та чистою монополією. Характерні риси монополістичної конкуренції.

Еластичність попиту за монополістичної конкуренції. Прибутковість та збитковість підприємства у короткотерміновому періоді. Визначення оптимального обсягу продажу та цінова політика. Умова досягнення і підтримання беззбитковості в довгостроковому періоді.

Суть і передумови розвитку нецінової конкуренції. Наслідки нецінової конкуренції для споживачів: діапазон споживчого вибору і втрати вільного часу. Надлишкова виробнича потужність і її наслідки для товаровиробника

Тема 11. Загальна характеристика факторних ринків. Ринок праці.

Попит на товар та попит на фактори виробництва. Ринки факторів виробництва, їх функції в економіці. Споживання факторів виробничого обмеження. Граничний фізичний продукт виробничого ресурсу.

Виробнича функція, витрати виробництва та попит на фактори виробництва. Вплив різновиду структури ринку товару на похідний попит. Особливості поведінки підприємства-покупця на моносонічному та олігосонічному ринках факторів виробництва.

Індивідуальний та галузевий попит на фактори виробництва. Функція галузевого похідного попиту. Цінова еластичність попиту па ресурс виробництва. Аналіз залежності між ринком товару та ринком ресурсу щодо обсягів та цін, її графічне зображення.

Монопольний ринок товару та ринок факторів виробництва. Порівняння похідних попиту за монополії та досконалої конкуренції.

Порівняння граничного доходу та граничних витрат товаровиробника за споживання одного фактору виробництва. Умова довгострокової рівноваги підприємства з урахуванням похідного попиту.

Особливості ринку землі.

Функції ринків ресурсів в економіці. Споживання виробником факторів виробництва: цілі й обмеження. Попит на ресурси, зміна обсягу попиту та попиту в цілому. Цінова еластичність попиту на ресурс.

Праця як фактор виробництва, її мобільність. Характеристика досконало конкурентного ринку праці. Граничний вииграш виробника від найманої праці.

Формування галузевого та ринкового попиту на працю.

Еластичність пропозиції праці для галузей з різною динамікою витрат на виробництво. Ефекти зміни доходу і заміщення за змін заробітної плати. Криві пропонування праці. Ринкове пропонування послуг праці. Диференціація заробітної плати. Рівновага на ринку праці: двосекторна модель.

Попит монополії на працю і монополярна рівновага. Моносонічний та олігосонічний ринки, їх особливості.

Монополярна влада продавців праці. Двостороння монополія й визначення реального рівня заробітної плати. Дискримінація на ринках робочої сили. Проблеми еквівалентності праці.

Тема 12. Ринок капіталу

Капітал як ресурс тривалого використання, форми капіталу. Рух капіталу. Поняття позичкового процента. Вплив ставки позичкового процента на короткострокові інвестиційні проекти підприємців. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді.

Часова перевага як економічна категорія. Гранична норма часової переваги, її графічна інтерпретація. Міжчасове бюджетне обмеження та міжчасова рівновага заощаджувача. Ефект зміни доходу й заміщення в результаті зміни ставки позичкового процента.

Ринкова ставка позичкового процента, однозначність її для позичальників і кредиторів. Вплив зміни ставки на рівноважний обсяг підприємницьких інвестицій. Ризик в інвестуванні та оцінка надійності вкладень.

Розділ 3. Макроекономіка

Тема 1. Макроекономіка як наука

Роль макроекономіки в житті суспільства. Головна суперечність суспільства. Матеріальні потреби людей та їх форми. Економічні ресурси та їх характеристика. Підвищення ефективності економічних ресурсів як спосіб підвищення рівня задоволення матеріальних потреб. Практична функція макроекономіки. Шляхи підвищення ефективності економіки.

Об'єкт і предмет макроекономіки. Економічна система як об'єкт макроекономіки. Головні ознаки економічної системи. Особливі риси окремих економічних систем: ринкова економіка, командно-адміністративна економіка, змішана економіка. Перехідна економіка. Основні агрегати, що характеризують економічну систему. Причинно-наслідковий механізм функціонування та розвитку національної економіки як предмет макроекономіки. Позитивна й нормативна функція макроекономіки.

Методологія макроекономіки. Сходження від абстрактного до конкретного як метод пізнання причинно-наслідкового механізму функціонування та розвитку національної економіки. Два етапи методу сходження від абстрактного до конкретного. Моделювання як головний метод відображення фактичної поведінки економіки. Сутність математичних та графічних моделей. Ендогенні та екзогенні змінні. Припущення «за інших незмінних умов». Запаси і потоки. Короткостроковий і довгостроковий періоди.

Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Система національних рахунків як міжнародний стандарт макроекономічного рахівництва. Методологічні принципи системи національних рахунків. Основні категорії системи національних рахунків: інституціональна одиниця, сектори, економічні операції, рахунки.

Основні макроекономічні показники. Випуск та його оцінювання. Проміжна продукція, кінцева продукція і ВВП. Методи обчислення ВВП. Виробничий метод, розподільний метод, метод кінцевого використання. Аналітична формула ВВП за категоріями кінцевого використання. Обчислення валового національного доходу та валового національного доходу. Макроекономічні показники на чистій основі.

Номінальний і реальний ВВП. Базовий і поточний періоди, фактичні (поточні) та порівнянні (постійні) ціни. Індекс цін, індекс споживчих цін, індекс цін ВВП (дефлятор ВВП). Відмінність між індексом споживчих цін і дефлятором ВВП. Дефлювання та інфлювання. Обчислення зміни номінального ВВП за рахунок зміни реального ВВП і зміни рівня цін.

Тема 3. Макроекономічна нестабільність

Економічні цикли. Сутність та структура економічного циклу. Характеристика фаз економічного циклу. Два напрями теорій економічного циклу. Основні теорії економічного циклу.

Зайнятість і безробіття. Населення як джерело робочої сили. Показники рівня використання робочої сили: рівень зайнятості, рівень безробіття, коефіцієнт участі в робочій силі. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне, природне. Повна зайнятість, неповна зайнятість, надмірна зайнятість. Обчислення природного рівня безробіття.

Втрати від безробіття. Витрати, що пов'язані з природним безробіттям. Втрати від циклічного безробіття. Відставання фактичного ВВП від потенційного ВВП (розрив ВВП). Закон Оукена. Визначення потенційного ВВП на основі розриву ВВП. Визначення впливу безробіття на динаміку ВВП.

Сутність та види інфляції. Темп інфляції та методи його обчислення. Види інфляції залежно від її темпів: помірна, галопуюча, гіперінфляція. Інфляція попиту, інфляція витрат та їх графічна інтерпретація. Очікувана і неочікувана інфляція. Очікувана інфляція за теорією адаптивних очікувань. Очікувана інфляція за теорією раціональних очікувань. Причини та наслідки інфляції. Кейнсіанська теорія щодо причини інфляції та її недоліки. Роль грошей в інфляційному механізмі: монетаристський підхід та позиція кейнсіанців. Чинники інфляції попиту. Чинники інфляції витрат. Інфляційні очікування. Основні наслідки високої інфляції.

Інфляція і безробіття. Ранній варіант кривої Філіпса. Сучасна крива Філіпса та її відмінність від раннього варіанту. Рівняння кривої Філіпса та сутність її складових. Інфляція повної зайнятості та переміщення кривої Філіпса. Крива Філіпса як аналітичний засіб стабілізаційної політики. Крива Філіпса у довгостроковому періоді.

Тема 4. Сукупний ринок і сукупне пропонування

Сукупний попит. Сутність сукупного попиту та його відмінність від ринкового попиту. Крива сукупного попиту. Цінові чинники сукупного попиту: ефект процентної ставки, ефект багатства, ефект чистого експорту. Нецінові чинники сукупного попиту та їх вплив на його криву.

Сукупна пропозиція. Довгострокова сукупна пропозиція та її теоретичний інструментарій. Графічна модель довгострокової сукупної пропозиції. Виробнича функція як математична інтерпретація довгострокової сукупної пропозиції. Короткострокова сукупна пропозиція і ціна. Крайній випадок короткострокової сукупної пропозиції та його графічна інтерпретація.

Основна модель короткострокової сукупної пропозиції. Гіпотези теоретичного інструментарію основної моделі короткострокової сукупної пропозиції. Функція короткострокової сукупної пропозиції. Нецінові чинники короткострокової сукупної пропозиції: ресурсні ціни, продуктивність ресурсів, субсидії підприємствам і податки на підприємства.

Модель AD-AS як базова модель економічної рівноваги. Короткострокова і довгострокова рівновага. Механізм відновлення економічної рівноваги, що порушується коливаннями сукупного попиту. Механізм відновлення економічної рівноваги, що порушується збуреннями сукупної пропозиції.

Тема 5. Споживання, заощадження та інвестиції

Доходи домогосподарств як джерело споживання. Доходи і витрати домогосподарств у моделі економічного кругообігу. Особистий дохід у приватній закритій економіці та його складові. Особистий наявний дохід у приватній закритій економіці: його кількісна визначеність та розподіл. Заощадження та споживання домогосподарств. Теперішня вартість майбутніх грошей і майбутня вартість теперішніх грошей. Зв'язок між диференціацією доходів і споживанням. Економічна нерівність та способи її оцінювання: крива Лоренца, коефіцієнт Джині.

Кейнсіанська функція споживання. Сучасна модифікація кейнсіанської функції споживання. Гранична схильність до споживання та заощадження. Гранична схильність до споживання та заощаджень. Чинники, що впливають на граничну схильність до споживання. Середня схильність до споживання та заощаджень. Індуційоване та автономне споживання. Чинники автономного споживання: багатство, запозичення.

Функції споживання з урахуванням фактора часу. Теорія Фішера про міжчасовий вибір споживача. Вплив на споживання поточного доходу, заощаджень та позик. Гіпотеза життєвого Модільяні. Функція споживання за гіпотезою життєвого циклу. Гіпотеза постійного доходу. Функція споживання за гіпотезою постійного доходу.

Інвестиції в основний капітал. Кейнсіанська функція інвестицій. Передумови кейнсіанської функції інвестицій. Гранична ефективність капіталу. Графічна та математична інтерпретація кейнсіанської функції інвестицій. Неокласична функція інвестицій. Неокласична функція інвестицій. Передумови неокласичної функції інвестицій. Бажаний обсяг капіталу, граничні витрати на капітал, очікуваний обсяг виробництва. Модель гнучкого акселератора. Математична інтерпретація неокласичної функції інвестицій.

Тема 6. Сукупні видатки і ВВП

Сукупні витрати і рівноважний ВВП. Визначання рівноважного ВВП на основі методу «витрати-випуск». Фактичні та заплановані витрати. Модель «кейнсіанський хрест». Визначення рівноважного ВВП за методом «вилучення - ін'єкції». Заплановані та незаплановані інвестиції. Модель «заощадження-інвестиції».

Мультиплікатор витрат. Індуційовані й автономні витрати. Алгебраїчна модель простого мультиплікатора та його сутнісне визначення. Механізм мультиплікації автономних витрат. Ефект мультиплікатора та його математична і графічна інтерпретація.

Сукупні витрати і потенційний ВВП. Прецесійний розрив як наслідок дефіциту автономних витрат в умовах неповної зайнятості. Графічна та математична інтерпретація прецесійного розриву. Інфляційний розрив як наслідок надлишку автономних витрат в умовах повної зайнятості. Графічна та математична інтерпретація інфляційного розриву.

Тема 7. Держава в системі макроекономічного регулювання

Роль держави в економічному кругообігу. Модель економічного кругообігу з урахуванням держави. Валові та чисті податки. Державні видатки. Позики уряду. Перерозподільна функція держави. Стабілізаційна функція держави.

Вплив держави на умови формування економічної рівноваги. Модель економічної рівноваги за методом «витрати-випуск». Трансформація функції споживання з урахуванням держави. Модель економічної рівноваги за методом «вилучення ін'єкції». Вплив держави на кількісну визначеність приватних заощаджень. Державні та національні заощадження. Рівновага між національними заощадженнями та національними інвестиціями. Рівновага між приватними інвестиціями і внутрішніми джерелами їх фінансування.

Тема 8. Фіскальна політика

Дискреційна фіскальна політика. Вплив державних закупівель на ВВП. Мультиплікатор витрат у змішаній закритій економіці. Вплив чистих податків на ВВП. Мультиплікатор податків. Спільний вплив фіскальних інструментів на ВВП і державний бюджет. Мультиплікатор збалансованого бюджету.

Не дискреційна фіскальна політика. Автоматичні чисті податки як вмонтовані стабілізатори. Стабілізаційний вплив на економіку не дискреційної фіскальної політики в умовах падіння та зростання обсягів виробництва. Ефект гальмування динаміки ВВП. Сутність монетарної політики. Кінцеві цілі монетарної політики та зв'язок між ними. Проміжні цілі монетарної політики та проблема їх вибору. Інструменти монетарної політики: операції на відкритому ринку, операції на валютному ринку, облікова ставка, нормативи обов'язкового резервування.

Монетарна політика в моделі AD-AS. Монетарна політика на основі капіталу «процентна ставка-інвестиції». Наслідки впливу на економіку стимулюючої монетарної експансії в короткостроковому періоді та їх графічна інтерпретація. Нейтральність грошей у довгостроковому періоді.

Тема 9. Грошовий ринок і монетарна політика

Пропозиція грошей. Сутність пропозиції грошей та грошові агрегати. Грошова база та її компоненти: готівка і банківські резерви, обов'язкові й надлишкові резерви. Грошовий мультиплікатор, коефіцієнт готівки, резервна норма. Мультиплікація грошової бази банківською системою. Грошова пропозиція як функція процентної ставки і крива пропозиції грошей.

Попит на гроші. Класичний підхід до функції попиту на гроші. Рівняння грошового попиту кількісної теорії грошей. Кембриджські економісти про функцію попиту на гроші. Кейнс про мотиви попиту на гроші. Процентна ставка і альтернативна вартість зберігання грошей. Кейнсіанське рівняння попиту на гроші.

Механізм грошового ринку. Рівняння рівноваги на грошовому ринку. Механізм відновлення рівноваги на грошовому ринку, порушеної збільшенням доходу. Роль процентної ставки у врівноваженні грошового ринку. Механізм відновлення рівноваги на грошовому ринку, порушеної збільшенням грошової бази. Механізм відновлення рівноваги на грошовому ринку, порушеної одночасним зростанням доходу і збільшенням грошової бази.

Процентна ставка: сутність та види. Реальна процентна ставка та чинники, що впливають на її рівень. Номінальна процентна ставка на основі рівняння Фішера. Очікування і фактична реальна процентна ставка. Мотиваційна роль реальної процентної ставки.

Тема 10. Механізм зовнішньоекономічної діяльності

Платіжний баланс. Сутність та методологія складання платіжного балансу. Дебетові та кредитові операції. Еквівалентний обмін цінностей і трансферти. Автономна стаття «Помилки та упущення». Рахунок поточних операцій та його складові. Рахунок капітальних операцій і зміст його складових. Взаємозв'язки рахунків. Модель платіжного

балансу. Модель балансу автономних операцій. Резервні активи як регулююча стаття платіжного балансу.

Валютний курс. Валюта та її види. Номінальний валютний курс і способи котирування валюти. Чинники, що впливають на номінальний валютний курс. Паритет купівельної спроможності. Фіксований і плаваючий валютний курс. Модель реального валютного курсу. Реальний валютний курс і умови торгівлі. Двосторонній і багатосторонній валютний курс.

Вплив зовнішньої торгівлі на економіку. Вплив зовнішньої торгівлі на умови формування рівноважного ВВП, обчисленого за методом «витрати-випуск». Гранична схильність до імпорту. Функція споживання у відкритій економіці. Вплив зовнішньої торгівлі на умови формування економічної рівноваги, визначеної за методом «вилучення-ін'єкції». Країна як чистий дебітор або як чистий кредитор. Чинники, що впливають на чистий експорт. Функція чистого експорту. Вплив чистого експорту на ВВП, мультиплікатор витрат у відкритій економіці.

Тема 11. Ринок праці та соціальна політика

Механізм ринку праці. Неокласична теорія ринку праці. Неокласична функція попиту на працю. Неокласична функція пропозиції праці. Графічна інтерпретація неокласичної моделі ринку праці. Кейнсіанська теорія ринку праці. Кейнсіанська функція попиту на працю. Кейнсіанська функція пропозиції праці. Графічна інтерпретація кейнсіанської моделі ринку праці.

Державна політика зайнятості. Причини та наслідки нерівномірного розподілу доходів. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині. Засоби зменшення нерівності у розподілі доходів. Соціальний захист населення.

Тема 12. Економічне зростання

Основні засади теорії економічного зростання. Два способи збільшення обсягів виробництва. Сутність економічного зростання та його показники. Економічне зростання та економічний розвиток. Екстенсивне та інтенсивне зростання економіки. Основні положення кейнсіанської теорії економічного зростання. Основні положення неокласичної теорії економічного зростання. Сутність теорій ендогенного зростання.

Модель Солоу. Основні передумови моделі Солоу. Вплив нагромадження капіталу на капіталоозброєність. Умови формування стійкої капіталоозброєності. Вплив приросту населення на капіталоозброєність. Граничні інвестиції. Вплив технічного прогресу на капіталоозброєність через зростання ефективності праці. Технічний прогрес як нескінченний фактор економічного зростання. Золоте правило нагромадження капіталу.

Джерела економічного зростання. Внесок факторів виробництва в економічне зростання. Рівняння, що описує внесок капіталу і праці у приріст продукту. Внесок технічного прогресу в приріст продукту. Рівняння, що описує економічне зростання з урахуванням усіх факторів. Залишок Солоу.

5. Перелік питань додаткового вступного випробування

I. Назва дисципліни «Політекономія»

1. Предмет і метод політичної економії. Закони, принципи і категорії політичної економії.
2. Методи економічних досліджень.
3. Функції політичної економії. Місце політичної економії в системі економічних наук.
4. Виробництво і його основні фактори. Продукт виробництва. Необхідний і додатковий продукт.

- 5.Економічні потреби суспільства, їх суть і класифікація.Економічний інтерес, його об'єкт, функція.
- 6.Інтереси і потреби: діалектика взаємозв'язку.
- 7.Економічна система: її сутність та структурні елементи.
- 8.Продуктивні сили як матеріальна основа економічної системи. Виробничі відносини.
- 9.Суспільний поділ праці і структура продуктивних сил.
- 10.Економічні відносини як суспільна форма і спосіб організації економічної системи. Структура економічних відносин.
- 11.Типи і еволюція економічних систем. Формаційний і загально-цивілізаційний підходи до типізації суспільства.
- 12.Власність як економічна категорія. Структура власності та її історичні типи, види і форми. Суб'єкти власності і об'єкти власності. Права власності.
- 13.Натуральна (традиційна) форма організації виробництва. Суть і риси натурального господарства та його історичні межі.
- 14.Товарна форма організації суспільного виробництва. Проста і розвинена форми товарного виробництва. Спільні риси та відмінності.
- 15.Виникнення і розвиток грошових відносин. Суть грошей. Функції грошей. Грошовий обіг та його закони.
- 16.Витрати виробництва, вартість товару і його ціна. Альтернативні підходи.
17. Прибуток як економічна категорія. Норми прибутку і фактори, що на неї впливають.
18. Ринок: суть, функції та умови формування
- 19.Конкуренція та її суть. Функції та форми конкуренції. Антимонопольне законодавство і практика.
- 20.Поняття та основні риси інфраструктури ринку.
21. Банки, їх роль та функції. Інші фінансово-кредитні установи.
- 22.Фінансова система і фінансова політика в державі. Необхідність і сутність фінансів.
- 23.Підприємство як суб'єкт ринкової економіки. Форми і види підприємств.
24. Кругообіг капіталу і його стадії. Функціональні форми капіталу. Основний та оборотний капітал. Зношення основного капіталу. Амортизація.
- 25.Суть підприємництва і умови його існування. Види та функції підприємництва.
26. Трудові відносини: сутність і структура. Вартість робочої сили: дискусійні аспекти.
27. Заробітна плата: сутність, форми системи. Теорії заробітної плати.
28. Особливості підприємництва в аграрній сфері
- 30.Держава як суб'єкт економічних відносин.

II. Назва дисципліни «Мікроекономіка»

- 1.Предмет і об'єкт мікроекономічних досліджень.Особливості методу дослідження в мікроекономіці.
- 2.Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів і раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин. Проблема координації в різних економічних системах.
- 3.Попит.Закон попиту. Концепція цінової еластичності попиту.
- 4.Пропозиція. Закон пропозиції. Концепція цінової еластичності пропозиції.
- 5.Закон спадної граничної корисності блага. Функція корисності.
- 6.Рівновага споживача в кардиналістській теорії. Вплив на поведінку споживача бюджетних обмежень і цін.
- 7.Система рівноваги споживача в ординалістській теорії.Криві байдужості як спеціальний інструмент мікроекономічного аналізу. Гранична норма заміни.
- 8.Ефект заміни і ефект доходу як основа побудови функції індивідуального попиту на благо.
- 9.Фірма як економічний агент. Виробнича функція.
- 10.Виробнича функція з одним змінним фактором і її графічне відображення.

- 11.Ресурси і випуск. Виробнича функція з двома змінними факторами.
- 12.Заміщення факторів виробництва. Ефект масштабу.
- 13.Мінімізація витрат при даному випуску та максимізація випуску за даних витрат.
- 14.Вартість у короткостроковому періоді.
- 15.Вартість у довгостроковому періоді.
- 16.Витрати виробництва.Доход і прибуток фірми.
- 17.Ознаки і умови існування досконалої конкуренції.Короткострокова рівновага і пропозиція фірми та галузі за умов досконалої конкуренції.
- 18.Довгострокова рівновага і пропозиція галузі в умовах досконалої конкуренції.
- 19.Попит на продукцію фірми-монополіста і її виручка. Максимізація прибутку в короткостроковому періоді.
- 20.Довгострокова рівновага фірми за умов монополії.
- 21.Монопольне ціноутворення та цінова дискримінація.Показники монопольної влади.
- 22.Визначення ціни і обсягу виробництва за умов монополістичної конкуренції.
- 23.Олігополія.Модель ламаної кривої попиту. Стан рівноваги картоплю.
- 24.Праця як фактор виробництва. Досконало конкурентний ринок праці.
- 25.Ринок праці за умов недосконалої конкуренції.
- 26.Розподіл доходів. Крива Лоренца і коефіцієнт Джині.
- 27.Капітал і процент. Інвестиції.
- 28.Коротко- і довгострокове інвестування.Пропозиція заощаджень. Дисконтована вартість.
- 29.Особливості попиту і пропозиції на землю.Диференціальна рента і ціна землі. Орендна плата.
- 30.Часткова і загальна рівновага.

III.Назва дисципліни«Макроекономіка»

- 1.Предмет, метод і цілі макроекономіки.
2. Макроекономічні моделі. Екзогенні та ендогенні змінні. Запаси і потоки. Модель кругообороту ВВП, доходів та витрат. Загальні умови макроекономічної рівноваги.
3. Валовий національний продукт (валовий внутрішній продукт). Виключення подвійного рахунку. Додана вартість.
4. Методи розрахунку ВВП (ВВП).
5. Основні макроекономічні тотожності. Номінальний та реальний ВВП. Індекси цін. Дефлятор ВВП.
6. Основні показники доходу і продукту (чистий національний продукт, національний дохід, дохід особистого використання).
7. Економічний цикл, його сутність і причини. Фази економічного циклу. Потенційний ВВП.
8. Форми безробіття та його природний рівень. Розрахунок рівня безробіття.
9. Закон Оукена. Вплив динаміки безробіття на динаміку ВВП.
10. Інфляція: сутність, причини, типи і форми. Вимірювання рівня інфляції.
11. Інфляція попиту та інфляція витрат. Очікувана та неочікувана інфляція. Вплив інфляції на перерозподіл доходів.
12. Взаємозв'язок інфляції і безробіття. Крива Філіпса.
13. Сукупний попит. Фактори, що визначають сукупний попит.. Нецінові фактори сукупного попиту.
14. Сукупне пропонування. Детермінанти сукупного пропонування. Нецінові фактори сукупного пропонування.
15. Класична модель сукупного пропонування.
16. Кейнсіанська модель сукупного пропонування.
17. Макроекономічна рівновага в моделі сукупного попиту і сукупної пропозиції (модель AD-AS).

18. Кейнсіанська економічна теорія. Невідповідність інвестиційних планів і заощаджень.
19. Споживання, функція споживання. Гранична схильність до споживання.
20. Заощадження, функція заощаджень. Гранична та середня схильність до заощаджень.
21. Фактори динаміки споживання і заощаджень.
22. Інвестиції. Основні типи інвестицій. Фактори інвестування. Функція інвестицій. Гранична схильність до інвестування.
23. Фактичні та заплановані витрати. "Хрест Кейнса". Механізм досягнення рівноважного обсягу виробництва в моделі "Кейнсіанського хреста".
24. Коливання рівноважного рівня доходу навколо потенціалу. Інфляційний і рецесійний розрив.
25. Мультиплікатор автономних витрат.
26. Бюджетно-податкова політика, її цілі, види і інструменти.
27. Вплив державних витрат на обсяг виробництва. Мультиплікатор державних витрат.
28. Вплив податків на обсяг виробництва. Мультиплікатор податків. Мультиплікатор збалансованого бюджету.
29. Гроші та їх функції. Основні грошові агрегати. Класична теорія попиту на гроші.
30. Кейнсіанська теорія попиту на гроші. Модель пропонування грошей.

6. Рекомендована література

1. Аналітична економія: Макроекономіка і мікроекономіка: підручник: у 2-х кн. Кн. 2: Мікроекономіка; за ред. С.М. Панчишина. 2-ге вид., випр. і доп. К.: «Знання», 2014. 390с.
2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Підручник; з а ред. В.Д. Базилевича. 4-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 743 с.
3. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. К.: Атіка, 2009. - 368с.
4. Гальчинський А. Теорія грошей. Навчально-методичний посібник. К.: Основи, 2001. 411 с.
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник; за ред. В.Д.Базилевича. 7-ме вид., стер. К.: Знання-Прес, 2008. 719 с.
6. Економічна теорія: навчальний посібник, 2-ге видання; за заг. ред. Л.С. Шевченко. Х.: Право, 2019. 268с.
7. Економічна теорія: закономірності, практика та сучасність : підручник; Е. М. Забарна, О. М. Козакова, Н. О. Задорожнюк, Н. І. Волкова, В. А. Чередниченко. Херсон : Олді-Плюс, 2020. 410 с.
8. Єщенко П.С., Кваснюк Б.Є., Бірюков О.А. Нова модель держави. Слов'янськ. 2002. 194 с.
9. Косік А., Гронтковська Г. Мікроекономіка: практикум. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 418с.
10. Касьяненко Л.М. Економічна теорія: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2019. 224с.
11. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Макроекономіка. Л.: Просвіта, 1997. 328 с.
12. Манків Г. Макроекономіка. Підручник для ВНЗ. Пер. з англ. К. : Основи 2000. 588 с.
13. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник; за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. Івано-Франківськ: «ЛілеяНВ», 2015. 348 с.
14. Панчишин С.М. Макроекономіка: Навч. посіб. для студентів ВНЗ. 2-ге вид. К.: Либідь, 2002. 616 с.
15. Панчишин С., Островерх П., Грабинська І. Аналітична економія. Макроекономіка і мікроекономіка. Підручник у 2 книгах. Книга 1. Вступ до макроекономіки. К.: Апріорі, 2020. 648с.

16. Рудий М., Жебка В. Мікроекономіка. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 360с.
17. Податкова політика України: стан, проблеми, перспективи: Монографія; за ред. З.С.Варналія. К.: Заня України, 2008. 675 с.
18. Радіонова І.Ф. Макроекономіка: теорія та політика: Підручник. К.: Таксон, 2004. 348 с.
19. Самюелсон П.Л., Нордгауз В.Д. Макроекономіка: Пер. з англ. К.: Основи, 1995. - 573 с.
20. Базилінська О.Я., Мініна О.В. Мікроекономіка: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2004.
21. Безугла В.О., Постіл І.І. Мікроекономіка: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007.
22. Горошко М.Ф., Кулішов В.В. Мікроекономіка: Тести. Ситуації. Задачі: Навчальний посібник; за ред. В.В. Кулішова. К.: Ельга, Ніка Центр, 2003.
23. Кушнір В.С. Мікро- та макроекономіка: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006.
24. Мікроекономіка і макроекономіка: Підручник; Будаговська С., Кілієвич О., Луніна І. У 2-х частинах. К.: Основи, 2001.
25. Економічна теорія : навч. посіб. / Мудрак Р. П., Бурляй А. П., Костюк В. С., Котвицька Н. М., Нестерчук Я. А., Пенькова О. Г., Ревуцька А. О., Смолій Л. В., Фицик Л. А., Фротер О. С. 2-ге вид., допов. та перероб. Умань: ВПЦ «Сочінський», 2018. 617 с.